СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVIII. Ч. 206. Джерзі Сити, Н. Дж. середа, 4-го вересня 1940. No. 206. Jersey City, N. J., Wednesday, September 4, 1940. VOL. XLVIII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ВОСЬМИЙ КОНҐРЕС ЛІҐИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ

НЮ ЙОРК. — У днях 31 серпня і 1 та 2 вересня відбувся в готелі „Пенсилвенія" в Ню Йорку восьмий річний зїзд Ліґи Української Молоді Північної Америки. Вже в пятницю вечором почали зїздитись на зїзд делегати з ріжних сторін Америки. Були з Канади, з Шікаґа, Дітройту, Клівленду, Пітсбурґу, Болтімору і з ріжних міст стейтів Пенсилвенія, Ню Йорк, Ню Джерзі, та Нової Анґлії. На їх привіт заряд готелю, (одного з найбільших і найкращих!) вивісив в „лабі" великий привітний напис, вказуючий, що це зїзд американсько-української молоді.

НАРАДИ ПЕРШОГО ДНЯ

Перший день нарад відбувся в суботу, в полудне. Предсідник Ліґи п. Михайло Пізнак відкрив зїзд і попросив голову привітного комітету п. І. Козбина в імені Ню Йорку привітати гостей. Першого дня делегатів було коло сотки і стільки гостей. З бігом нарад це число подвоїлось.

Далі наступив вибір президії зїзду. Одноголосно вибрано асемблимена зо стейту Ню Йорк, п. Степана Ярему, на предсідника. На секретарів вибрано: панну М. Кос і п. М. Прилуцького.

Після цього слідував відчит пані Марії Герман на тему: Програма клюбів Ліґи. Бесідниця надмінила, що клюби можуть виконувати дуже корисну організаційну роботу, займаючись практичними способами ширення і поглиблювання старих українських традицій, влаштовуючи вечірки, відчити і дискусії в справі українських вишивок, народньої ноші, народних танців і пісень, народніх свят і обичаїв, літератури, історії й т. д.

Степан Шумейко виголосив відчит на тему: „Асиміляція українсько-американської молоді". Бесідник підкреслив, що американці українського походження колись мали в Америці особливі труднощі із поясненнями, з якої вони походять національности. Бо їх відповіди, що походять з української національности, зустрічали звичайно зі здивуванням. Не звертаючи уваги на процес асиміляції, якому улягали наші молоді генерації, нарівні з іншими молодими генераціями, вони проте заховували свої певні прикмети, що є складовою частиною їх культурного спадку. І нині вони стараються впровадити ці прикмети до загально американського культурного русла. Це є їх вклад у розвій американського життя.

По докладах були дискусії.

БЕНКЕТ

Того самого дня вечором відбувся в великій балевій сали в згаданім готели бенкет, получений з обідом і танцями. В бенкеті взяло участь коло 500 осіб, в переважаючій більшости сама молодь. Голова бенкетового комітету п. Антін Шумейко відкрив бенкет короткою промовою, а привітавши зібраних, покликав на тостмайстра п. М. Пізнака. Тостмайстер зчерги покликував до слова ріжних бесідників, представляючи теж і ріжних представників та діячів, зокрема укрядників Ліґи та голов ріжних комітетів. Промовляли: п. Микола Мурашко, як голова Конгресового Комітету, п. М. Січинський, як голова У. Р. Союзу, п. Д. Галичин, як представник У. Н. Союзу. Зпомік молодших бесідників забирали слово: п. М. Козбин, І. Робертс, С. Ярема, І. Романишин. Всі бесідники порушували справи, звязані з українсько-американським життям, зокрема справи молоді й її відношення до старших поколінь та до корінню американського життя. Коротку промову виголосив також американський економіст і докладчик п. Джан С. Брави.

В часі бенкету вручено трофеї чемпіонату для бейзбольової спортової дружини Ліґи з Честер, Па. Пані М. Полиняк, сопрано, і п. Мельник, барітон, виконали дуже гарно декілька українських та американських пісень. Опісля наступили танці.

ПРОГРАМА НА СВІТОВІЙ ВИСТАВІ

В неділю, 1. вересня відбулась на Світовій Виставі, на площі Американ Камен, велика програма хорових і сольових співів, танців та вистав української ноші. Ця програма тривала чотири і пів години та була в дійсности великою маніфестацією українського народнього мистецтва. Виставі приглядалось постійно біля сім тисяч осіб, а десятки тисяч приглядались переходово.

Виставу відкрив п. Степан Шумейко й опісля переводив нею. Він попросив до слова комендера Г. А. Фленінгена, заступника президента корпорації Світової Вистави, що бажав виголосити привіт.

Потім п. С. Шумейко говорив на тему: Український вклад в американське життя. Бесідник підкреслив, що українська іміграція в Америці все льояльно і з любовю відносилась до своєї прибраної батьківщини, і ту любов в минулій світовій війні заманіфестувала чинами, посилаючи на поле бою коло 30,000 вояків, а також закупоючи велику скількість позичок. Далі американці українського походження вложили велику частину духово-культурних цінностей як пісня, різьба, малярство, народне мистецтво і т. п. в спільну духову скарбницю Америки.

(Продовження на стор. 4-тій)

ПРЕЗИДЕНТ ЗАКЛИКАЄ НАЦІЮ БУТИ „ТВЕРДОЮ"

Президент Рузвелт виголосив промову в Національнім Парку, в Ґрейт Смокі Мавнтенс і в тій промові закликав американську націю бути твердою і витревалою на всякі зусилля. Бо нині такі часи, в яких треба багато жертвувати і зносити чимало невигід для добра і безпеки нації. Нинішні часи вимагають такої самої твердої моральної структури, які мали колишні піонірі, що підбивали невідомі дикі краї, заселювали їх і цивілізували. Тільки в нинішніх часах методи і зброя відмінні від тих, що були в піонірських часах, перестерігав президент. Піонірську стрільбу та кишенковий ніж треба замінити модерною зброєю.

Вилиєм Ґрім, предсідник Американської Федерації Праці з нагоди Дня Праці виголосив промову і сказав, що американське робітництво та власники фабрик мусять у нинішних часах знаходити способи співпраці і порозуміння та уникати страйків. Бо лиш шляхом цього порозуміння можна буде привести Америку до такого збройного стану, в якім вона моглаб у мирі проживати.

ВІДКРИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ КОЛЕҐІЇ В СТЕМФОРДІ

СТЕМФОРД. (Конн.). — Через два дні, тобто в неділю 1. і в понеділок 2. вересня, відбувалися тут релігійні торжества з нагоди відкриття Українсько-Католицької Колеґії („каледжу"). В неділю відправив архієрейську Службу Божу епископ Константин Богачевський, згадуючи у своїй проповіди значіння виховання молоді. Співав хор з Ансонії під управою учит. Р. Гвоздевича. В часі процесії грала орхестра Українського Пласту з Ню Йорку. У понеділок відправив Службу Божу епископ Іван Бучко. У своїй проповіди вказав на культурну місію американських українців та спосібність українського народу творити культурну цінности. Співав Філядельфійський хор під управою С. Марусевича. При кінці проповіди віддав епископ нову установу під опіку громадянства. Зібрані оглянули після богослужения новий будинок та установи, які там приміщені, а це музей, бібліотеку, а також шкільні салі. Дощ перешкаджав у маніфестації першого дня, а другого, зрана, перешкодив прибуттю людей у більшій кількости. Приїхали автобуси виповнені вірними з кількох місцевостей, решта маніфестантів прибули залізницею й автами.

НІМЦІ ДАЛІ НАСТУПАЮТЬ НА ЛОНДОН ЗІ ЩОРАЗ БІЛЬШОЮ СИЛОЮ

Другий рік війни, яку німці ведуть в Европі, розпочато з їхнього боку поновними посиленими налетами на Анґлію, а зокрема на столицю. Таких налетів на Лондон є тепер кілька кожного дня. Звичайно так буває, що кольони літаків, по яких сто в одній кольоні, не долітають до самої столиці, бо їх розбиває протилетунська артилерія. Тільки деяким летунам вдається час від часу продертись через британійську оборонну лінію і бомбардувати Лондон. І то звичайно самі мешкальні дільниці. Зате більшу шкоду завдають німецькі літаки мешканцям побережжя.

СКРІПЛЕНІ, А НЕ ОСЛАБЛЕНІ, КАЖУТЬ БРИТІЙЦІ

Британійська преса обговорює британійсько-німецьку війну. І стверджує, що британійці ждуть на заповіджений німецький генеральний наступ з повною рівноваґою духа. Повітряні налети цілковито не залякали британійців. А тим самим не осягнули свого. Для населення німецькі налети являються тепер чимсь цілком звичайним.

АТАКУВАЛИ ВЖЕ Й МЮНХЕН

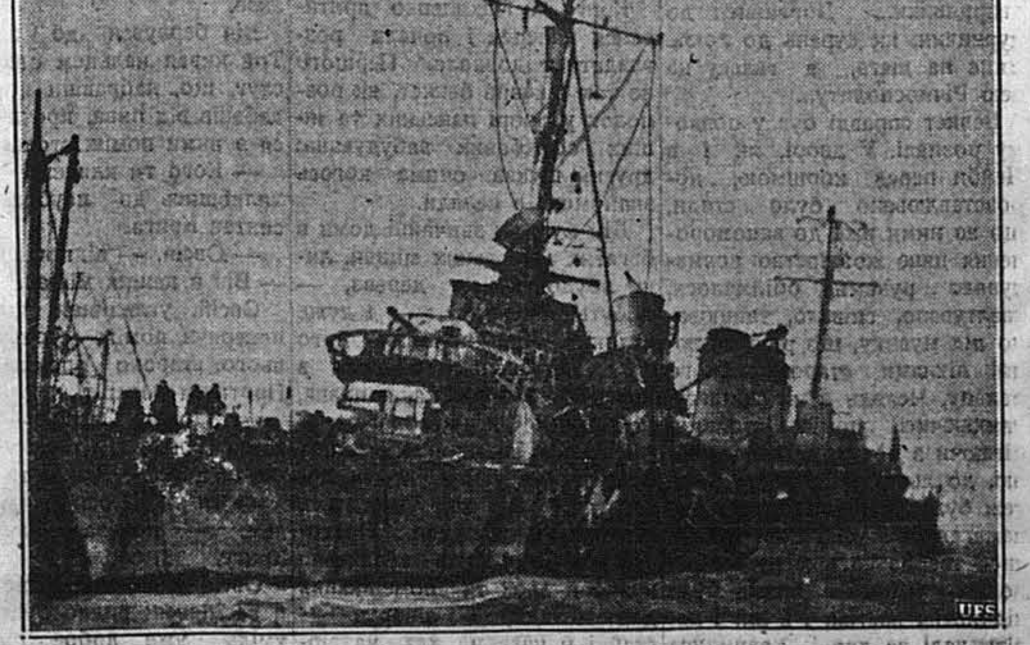
Британійські летуни поширяють свої налети на цілу німецьку територію. Уже бомбардували і місто Мюнхен. Також продовжують налети на Італію, що пізнати по тому, що швайцарська протилетунська артилерія зачала стріляти до літаків, що тепер постійно перелітають її територію. Тут може бути мова тільки про британійські літаки, що летять з Анґлії до північної Італії.

РОЗСЛІДЖУЮТЬ ФРАНЦУЗЬКИЙ ТЕРЕН

На французькім побережжі є рух. Це розслiджує тепер британійська повітряна фльота. Але не подає ближчих даних, що це за „рух". Можна тільки догадуватися, що це мова про німецьку підготовку до властивого нападу на Анґлію, який вже німці заповідали стільки разів і про який щойно згадував Ґебельс, німецький міністер пропаґанди.

НІМЦІ СУМНІВАЮТЬСЯ

БЕРЛІН. — Ще тепер дехто каже, що німецька офензива на Анґлію зачнеться на протязі найближчого тижня. Та тон преси такий, що часто чути про „сильного, твердого й завзятого противника". І не видно нічого такого, з чого можнаб вносити, що станеться те, що заповідали німці давніше, а саме, що війна з Анґлією скінчиться до 15. вересня.

ЖЕРТВИ ВІЙНИ. — Французький контрторпедовець Мель Брез, потоплений і розбитий у британійській пристані. Вибух на кораблі трапився ще в квітні, але нещастя тримали в тайні аж до недавна. Приблизно 300 моряків згинули в вибуху.

ОЗНАЧИЛИ „НОВІ ГРАНИЦІ" МІЖ НІМЕЧЧИНОЮ І СОВЄТАМИ

БЕРЛІН. — Підписано між Німеччиною і СССР новий договір, яким точно визначено границі поділу бувшої Польщі між згадані держави. При тому поділі, як подають, звертано увагу на „взаїмні" інтереси. Та покищо не знати, що це за „інтереси" та які зміни.

ЗАПОВІДАЮТЬ СОВЄТСЬКО-НІМЕЦЬКЕ НЕПОРОЗУМІННЯ.

БІЛГОРОД (Юґославія). — Американські кореспонденти, що перебувають на Балкані, є того переконання, що в скорому часі прийде до непорозумінь між Німеччиною і Совєтами через Балкан. Стверджують, що скілька не потерпілаб тепер Румунія, то вона певно зискала одно: німецьку гарантію теперішньої границі. Але, кажуть далі, та гарантія важна тільки тоді, коли Совєти її визнають. Інакше вони готові скорше захопити Румунію ніж Німеччина. Особливо легко їм це зробити з тою румунською територією, де є нафтові джерела, а про які Німеччина найбільше ходить. В такому випадку Німеччина булаб цілковито залежна від Совєтів щодо нафти. Кажуть, що Совєти мають уже пів міліона війська над совєтсько-рупунською границею.

Румунія спекулює на два боки.

Про румунську політику кажуть таке, що вона тепер бажає собі війни Совєтів з Німеччиною. А рахує так: виграє ту війну „вісь", то Румунія готова назад дістати Басарабію і північну Буковину, а виграють Совєти, то Румунія готова дістати назад Трансильванію, яку мусить тепер відступити Мадярщині.

НІМЕЧЧИНА НІБИ ВИГРАЛА, КАЖУТЬ У ТУРЕЧЧИНІ.

ІСТАНБУЛ. — Туреччина, дивним дивом, тепер такий край на Балкані, де ще можна сказати і написати деяку правду. Таке пише американський кореспондент. І каже, що турецька преса вважає, що останнє віденське рішення зробило Мадярщину і Румунію цілковитими васалями „осі". А властиво, пише та преса, у Відні виграла Німеччина, що забезпечила окремі права німецьким меншинам в Мадярщині й Румунії, де німці будуть могти бути націстами, не зважаючи на владу і закони згаданих країв. Але, додає ця преса, разом з тим усім віденське рішення посіяло нову ненависть у тих краях, себто нове джерело до нового невдоволення і до нової аґітації.

КАЖУТЬ, ЩО ЖНИВА БУЛИ ДОБРІ.

МОСКВА. — Совєтське радіо подає, що жнива в 1940 році були ліпші від жнив минулого року. Та ближчих даних про те, скільки зібрано, не подано.

ЗАПОВІДАЮТЬ ЖИДІВСЬКУ АРМІЮ.

ЛОНДОН. — Жидівські кола проголосили, що вербуватимуть до жидівської армії, що буде боротись по стороні Анґлії проти Гітлера, архиворога жидів. Спершу хочуть звербувати 100,000 вояків, головно з Америки. Анґлія має дати гроші на виеквіпування цеї армії.

В РУМУНІЇ НА ЗАГАЛ СПОКІЙ.

КЛЮЙ. — Перші вісти, які доходили з Трансильванії й заповідали румунське повстання, були по всякій правдоподібности передчасні. Тисячі селян мали прибути до міста Клюй, столиці Трансильванії, щоб запротестувати проти відступлення краю Мадярщині, мали вже розійтись домів. Румунський уряд мав проголосити, що він відповідає за те, що Трансильванія відійде до Мадярщини в повнім порядку. Протестаційний дух упав, а населення зачинає погоджуватись з тим, що сталось. Урядовці покидають міста, бо вже цього четверга надіються мадярських військ.

НЕ ВІРЯТЬ В НІМЕЦЬКУ ОФЕНЗИВУ.

ЛОНДОН. — Найновіші британійські кола сумніваються, чи Німеччина відважиться наступати на Анґлію. Не вірять, щоб це сталось ще того року. Знову на весні, кажуть далі, Анґлія буде стояти з Німеччиною нарівні щодо літаків.

ДОБАЧУЮТЬ НІМЕЦЬКУ НЕВДАЧУ.

ЛОНДОН. — Проголошують, що німці втратили в Анґлії від червня коло 1,500 літаків, а британійці втратили в тому часі тільки 750. Тими налетами, як кажуть британійці, німці нічого не осягнули, бо промислу не зупинили. Британійці знову зискали на тому, що багато дечого навчились, а їхня повітряна фльота зібрала повні інформації щодо Німеччини, що дуже придасться з весною наступного року, коли британійці зачнуть наступати цілою силою.

"SVOBODA" (UKRAINIAN DAILY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holodays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ТРОЦЬКИЙ І — МАЗЕПА

У теперішні дивоглядні часи можна подибати нераз таке, про що ніколи нікому і не снилось. Зазначуємо це на самому початку, щоб можна було зрозуміти, що міг знайтись навіть хтось такий, що злучив разом большевика Льва Троцького й Івана Мазепу, гетьмана України. Очевидно, що й те нікого не здивує, коли зазначимо, що тут мова про таку ґазету, що називається „Світ" (чи „Свет") і виходить у Вилкс Бері, Пенсилвенія. Це є та „русская газета", що є видавана „Русским Православним Кафтолическим Обществом Взаимнопомощи в Соединених Штатах", якої редактор є „протоерей Иоан Крашкевич". Хто її читає, той уже привик до того щоб бачити в ній ріжні куріози, коли іде про українську справу і Україну. Як відомо, українці глядять на це як на яничарську роботу, що звернена на баламучення українських іміґрантів, чи тих, що є з української крови, а виховались в москвофільскім дусі.

Не зважаючи на те все, таки признаємось, що не могли припускати, щоб таки могла ще бути в Америці ґазета, що існує понад 40 років, а так мало „замериканізована", себто так мало поступова, толерантна й людська, хоч видається ніби в релігійнім дусі, хоч її редактором є християнин, та ще священик, і то православний. А те останнє важне з того боку, що й гетьман Мазепа був християнином. І добрий православний, що дбав про віру, про духовенство, а зокрема про церкви і монастирі, які щедро вивіновував. До тих церков належить, між іншим, теж і славна православна Печерська Лавра, якої славним „ктитором" був саме гетьман Іван Мазепа. Правда, на приказ царської влади наказано „проклинати" Мазепу як зрадника цареві. Алеж навіть останній з тих царів сам добачував глупоту такого зарядження. Відоме, як дивно почувався цар, коли з подивом оплядав Печерську Лавру та чув у відповіди на запит про того „виклятого", що то її так гарно прикрасив... Очевидно, що для яничарів такі речі незрозумілі. Й тому саме „Світ", містячи статтю п. н. „Палач русского народа", назвав у ній „Лейбу Бронштейна" себто Льва Троцького „палачем" (по українськи: катом!) російського народу останніх часів, зачисляючи рівночасно до таких самих „палачів" з минулої „русскої історії" — гетьмана Мазепу.

Не знаємо, хто є автором цеї статті: „істинно русскій" чи яничар з українського роду. Та це певне, що таке писання вказує наглядно, що автор не має і не може мати нічогісенько спільного з українським народом. Це міг написати тільки такий спільник катів українського народу, що цілком подібний своїм поступованням до такого „ката", яким був Троцький для України, яку підбивав для Московщини. На нашу думку не буде добра як для українського так і московського народу так довго, поки будуть такі великі „палачі", як Троцький, і такі паршивенькі, як автор згаданої статті.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В ЕВРОПІ

З Ясельщини.

Ясло, місто емеритів і ендеків було досі чуже для українців. Нині воно інакше. З напливом наших емігрантів, українське життя оживилось. Зорганізовано Український Допомоговий Комітет і почалась інтензивна праця. Служба Божа і панахида в честь поляглих вояків, відправлені в кінці травня о. Худиком у гімназійній каплиці; академія в домівці Комітету при участи хору з Фолюша; панахида за ген. Тарнавського, академія і т. д., — оце ті перші кроки, якими молода організація розпочала свою діяльність. Не одному сльози стали в очах, коли по довгих літах неволі вперше прогомоніли з трибуни бадьорі слова о. Худика, д-ра Нички, Гр. Голіяна. Для потреб Укр. Допом. Комітету відступлено гарний одноповерховий дім при вулиці міста, де, побіч бюра Комітету, знайшли приміщення й наші втікачі. 29. липня відбулась Служба Божа й панахида за поляглих у боях українських вояків. Панахиду правив о. Артимович у сослуженні двох священників. Тогож самого дня відбувся великий концерт. Два многоголдійні селянські хори з Вороблика Кор. і з Пантки — змагались увесь час за пальму першенства. Хор з Вороблика, під проводом диригентів п. Солтомона й п. Паночка, захоплював усіх піснею: — „Запрягайте хлопці коні". Незвичайно сильні баси цього хору могли імпонувати навіть вибагливим. Милу несподіванку зробив своїм виступом і хор із Пантни, під управою Пришляка. П. Сасик, молодий симпатичний тенор, в своїм сольоспіві виявив себе надійним майбутнім солістом. Нагороджено гучними оплесками і національні танки дівчаток із Вороблика „Женці" та „Полтавський танець". Концерт закінчено співанням національних гимнів. Свято у Яслі вдалося головно завдяки дир. Затеєві. Його небуденному організаційному хистові та глибокому знанню психіки та потреб українського селянства. — (За „Кр. Вістями" з 16. серпня).

Мистецька школа українських народніх танків.

Дня 1. вересня ц. р. відкривається в Сяноці в салі „Народнього Дому" студія українських танків. Записи до школи від 15. серпня. Мають бути чотири групи: 1) діти від 6 до 10 років; 2) діти від 11 до 14 років; 3) учні і учениці від 15 до 17 років; 4) старші від 18 років. Навчання відбуватиметься в вечірніх годинах. Інформації подає й записи приймає секретар школи Володимир Кок. Директором школи є М. Баланчук.

Духовна семинарія.

Канцелярія єпископського генерального вікаріяту у Ярославі звертається через Краківські Вісті з 16. серпня з закликом до всіх бувших богословів - титомців перемиської духовної семинарії, щоб вони негайно подали до канцелярії відомості про місце свого побуту і про те, які студії зробили, себто який рік наук покінчили.

Смерть проф. Івана Кревецького.

Прийшла звістка з Галичини, що там в с. Роздоллі помер 26. червня ц. р. відомий український історик Іван Кревецький. Подробиці невідомі.

Посвячення української домівки в Кельцях.

Дня 27. липня відбулося посвячення української домівки в Кельцях при вул. Сенкевича 34. На це свято приїхав з Кракова представник Укр. Центрального Комітету інсп. Осип Бойдуник та делегати з ріжних місцевостей радомської области. Їх ривітав інж. Яримович, голова Укр. Допомогового Комітету в Кельцях у великій салі, прикрашеній тризубом і прапорами. Діти відспівали кілька українських пісень і вручили інсп. Бойдуникові для д-ра Кубійовича тризуб і китицю квітів. Опісля відбулась нарада делегатів Укр. Допом. Комітетів, на якій обговорювано такі справи: оснування Комітетів у містах, де їх ще нема; справи шкільництва, допомоги суспільно - культурної праці та инше. В нараді взяли участь 15 представників з Ченстохови, Радома, Петрикова, Радомська, Енджейова, Буська, Влашови, та Опатова. В год: 6. ввечері відбулося святочне відкриття домівки. Провідник Комітету, інж. Яримович виголосив гарну, зворушливу промову, дякуючи за допомогу в улаштуванні домівки. Потім промовив посадник міста, висловлюючи подив для солідности української організації та її праці, після чого перестяв жовтоблакитну стяжку. Мішаний хор під проводом диригента Трояна відспівав національні гимни, та кілька народніх пісень. Опісля приявні засіли до вечері. В неділю вечором о. Костецький посвятив домівку. Завдяки невтомній праці голови Укр. Доп. Комітету в Кельцах інж. Яримовича та його членів: панотця Костецького, інж. Галущинського, проф. Волошина та пані Паславської, українська організація в Кельцах стоїть на найкращій дорозі розквіту і праці. — (За „Кр. Вістями" з 7. серпня).

СТРАЙКУВАТИ, АЛЕ РОЗУМНО

Страйк це знак боротьби між капіталом і працею. Щойно, як вичерпано всі можливі засоби „дипльоматичної" боротьби, тобто конференцій, переговорів, переконування, промислового суду, виповідається вітверту війну. Бо війна це не продуктивне діло, а винищуюча проява. Економічно кожна війна неоплатна, а ще більше війна неоплатна за економічний добробут. Бо таку саме ціль має страйк, тобто економічну поправу долі робітника.

Чому так у теперішньому часі так багато страйків в Америці? Прямо на кожній вулиці великого міста стрічаємо пікети, що тут або там страйк. Те, що колись належало до сензації, стало тепер звичайним явищем. І то таким, що не приковує симпатичної уваги глядача, а стає кожному докучливим. У першу чергу тому робітникові, що не має праці, а дістає хіба маленьку винагороду, за те, що носить пікетові таблиці. В дальшу чергу страйк стримує нормальну працю в підприємствах, які, разом беручи, є суспільною конечністю. Боже те, що підприємства є в приватних руках, не значить, що їх треба винищувати! А так многі ставляться до цеї справи.

Багато робітників є того переконання, що кожний підприємець сидить на купі золота й тільки його думки, щоб „стягнути шкіру" з робітника. Таке переконання підтримують звичайно ті безсовісні агітатори, що хочуть довести край до руїни, такої, як у Совєтах. Через їх агітацію не звертається часто уваги на те, що й підприємство має свої клопоти, та що воно не всилі поконати всіх труднощів без допомоги самого робітника. Знову, не маючи підтримки робітника, воно мусить нераз замикати свої робітні, а тоді робітник опиняється на вулиці без ніяких засобів до життя.

Знайдуться можливо такі, що скажуть, що ґазета страшить робітників і стоїть по стороні капіталістів. Не тому це пишеться, щоб обороняти капіталізм, визиск робітника, але тому, що треба звертати увагу і на демагогію. Нам лекше було б мовчати, або навіть свідомо йти цією самою дорогою, якою ідуть у тих справах інші ґазети, що то йдуть по лінії найменшого опору, не зважаючи на вислід. Колиж хтось рахується з вислідом, то мусить пробувати доходити правди. А правда під теперішню пору така:

Війна зруйнувала дотеперішню світову економічну рівновагу. Значить, коли в мирному часі були наладжені економічні звязки одного краю з другим, то природні й промислові багатства одного краю обмінювались з такими багатствами другого краю. Отже, як товарообмін був наладжений державами, тоді підприємець мав за завдання виробити стільки добра, кільки його можна було розпродати на ринку в нутрі краю і на ринку заграничним. Із вибухом війни вивіз краму та товарообмін Америки зі заграницею майже цілком устав і нема кому продавати краму за границею. Значить, багато краєвих підприємств можуть рахувати на збут краму лише в Америці, а коли такого збуту нема, вони перестануть виробляти крам або його дуже обмежують. Отже при викликуванню страйків, як засобів боротьби за поправу робітничої долі, чи за підвишку платні, треба мати свої границі.

Правда, є в нас „учителі", що не рахуються зі загальним добробутом краю, а кажуть, що їх обходить лише „доля робітника". Колиж робітникові не може дати бажаної платні підприємець, тоді краще хай ціла система приватного підприємства завалиться, а на її місце прийде держава як підприємець і аж тоді настане „робітничий рай". Отже треба знати, що такий підхід до справи не є американський. Такі речі практикуються в тоталітарних державах в Европі: Совєтах, Німеччині й Італії. Висліди цього нам відомі. На всякий випадок памятаймо за те, що там нема ніякої свободи для робітничих організацій, а про таке як пікетування, годі там і подумати. Отже треба свідомим робітникам такі справи тепер глибоко передумувати й щойно після такої застанови рішатись, чи йти на компроміс з теперішнім економічним ладом, чи йти проти нього згідно із большевицькими закликами: „Хай і гірше, коби інше".

З КАНАДИ

Зловили полонених, що втікали.

У канадійських таборах для інтернованих, знаходиться 8,-000 полонених, як вояків так і цивільних. Ті останні, це ворожі чужинці, яких, по виповідженні війни, арештовано в Анґлії.

Згаданих полонених привезено перед двома місяцями з Анґлії до Канади і порозміщувано по ріжних таборах для інтернованих, що знаходяться в Онтеріо. Перед двома тижнями втік з такого табору один з інтернованих німців, Ґінтер Лоренц. Він говорив знаменито по англійськи. Його зловлено в Монтреалі, по однім тижні шукання. І то на другий день по реєстрації, на мості Вікторія. І тільки тому, що не мав реєстраційної картки, якої зажадав від нього сторож, ветеран з попередньої війни, що сповняв на тім мості службу. Лоренц, утік з табору, зробивши собі тунель з дощок, 100 стіп довгий. Він заявив, що ззовні не мав ніяких помічників. Зловлений, хвалив канадійців, що дуже гостинні і чемні. Перевозили його автами з міста до міста, коли кого про це просив. А один, навіть цілком незнайомий, без вагання позичив йому $2.50. Лоренца засуджено на 25 днів перебування в самоті, бо іншої кари канадійський закон за це не передвиджує. Лоренц мав теж при собі кілька мап провінції Онтеріо, котрі йому дали усужні канадійці, щоб добре орієнтуватися.

Другого полоненого, втікшого з іншого табору вже цивільного, арештовано в Вірджінія, в стейті Минесота, в Злучених Державах. Він зветься Еманунл Фішер. Є з походження німцем, але натуралізованим еспанським горожанином. Переїхав він ріку Рейні в Форт Францес, Онт., у украденім човні і в той спосіб дістався до Злучених Держав. Його арештували імміграційні власти. Покищо перебуває він іще в руках американських властей, які не знають, що з ним робити. Можливо, що депортують його до Еспанії.

Каже, що війна буде тяжка і довга.

Канадійський міністер краєвої оборони Релстон промовляв 25 серпня в Торонто на Канадійській Національній Виставці в „Дні Жовніра".

Його промова була звернена до ветеранів першої світової війни. Промовляючи, сказав він між іншим: „Війна, яку я і ви знаєте опиралася на масах інфантерії, попирана була масами артилерії, а пробивала собі дорогу експльодуючими матеріялами через оборонні лінії. „Цим разом „війна сили" стремить до того, щоб розбити противників, здеморалізувавши їх радше, як фізично знищивши. Він сказав дальше таке: „Дуже можливе, що ми є на порозі довгої і тяжкої боротьби".

У Німеччині появився в уживанню тютюн без нікотини. Тепер зачнуть його більше продукувати.

Рейкіявік, столиця Ісляндії, має тепер 36,000 населення.

Щоб відбудувати простір, знищений землетрусом, Перу, республика в Південній Америці, видасть $3,000,000.

С. ЧЕРКАСЕНКО.

ПРИГОДИ МОЛОДОГО ЛИЦАРЯ

РОМАН З КОЗАЦЬКИХ ЧАСІВ

ТОМ І.

(23)

Павло подумав хвильку.

— Маю кількох.

— Це добре. Отже, я піду з тобою. В старостві саме тепер бенкет з нагоди прибуття вельможного гостя... Десь досі пяні всі, а біля двору і в дворі сила цікавих міщухів гав ловить. Це нам на руку ковінька. Втремося між них, а потім і далі, та й розвідаємо, що нам треба. От тоді й порадимось, що чинити.

Крига підійшов до своїх, щось сказав їм пошепки й вернувся.

— Ходімо, — крикнув Павлові.

Обійшли братчиків і вийшли на вулицю. Після світла смолоскипів, ніч здалася ще темнішою. Вряди-годи чули кроки й говірку в темряві, але хто йде — не можна було розібрати.

— Вертаються з бенкету міщухи, — буркнув січовик. — Охотаж. ото витришки продавати, замісць спати, як усі добрі люди...

Павло мовчав і все прискорював ходу. Йому здавалося, що його товариш тягнеться як за напасть, і він ладен був ухопити його на оберемок і помчати вихором туди, куди хотілося не йти, а летіти. Розпалена уява малювала йому вжаскі жахи та страхіття, що в них його кохана не мала ні помочі, ні поради. Десь кличе, сердешна, свого Павла, благає в Бога рятунку, а він надовбень, вештається пустими вулицями й не знає, де її знайти.

— „Ну! — стиснув кулаки й зціпив зуби парубок, — хіба не доскочу, а то..."

А що саме, сам не знав, лише уявляв собі щось жахне для ворогів-лиходіїв.

Наближаючись до старостянського двору, чули музику, гомін, викрики.

— Ба, як гуляють, — промовив Крига, — не гірше за наших братчиків... Голодрабі кварцяники... Дорвалися до дурнички, як дурень до лою... Випе на шага, а галасу на всю Річпосполиту...

Бенкет справді був у повному розпалі. У дворі, як і в Лейби перед коршмою, порозставлювано було столи, що з ними вже до запоморочення пяне жовнірство розмахувало руками, обіймалося, гвалтувало, співало, танцювало під музику, що ринула сюди вікнами старостинського палацу. Челядь з ніг збилася, увихаючись поміж столами, бігаючи з посудом на пекарню, до льоху й назад. Сама теж була вже напідпитку, хоч намагалася з усієї сили триматися твердо на вже нетвердих ногах. Широка брама була відчинена настіж, і в ній і не вільно на двірі товпилися цікаві з міста, переважно молодь, перекидаючись дотепами та влучними спостереженнями й слухаючи музику. Їм не боронив ніхто, навпаки — припускали до самісіньких столів: поляк любить похизуватися. Що-правда, сідати за стіл нікого не запрошували: нехай, мовляв, дивляться та слину ковтають.

Крига й Похиленко протислися наперед і почали розглядатися довкола. Першого не так цікавив бенкет, як розполог у дворі панських та інших службових забудувань; другий шукав очима когось знайомого з челяди.

Дім був, як звичайні доми в багатих канівських міщан, лише збудований з дерева, — мабуть, нашвидку, — і дуже великий. Ліва половина його сяяла відчиненими вікнами з переду й з причілка, а права, по другий бік високого, освітленого каганчиками ґанку, була майже темна. Крига догадався, що там міститься старостянський уряд. Праворуч від дому була величезна кухня й льох та помешкання для челяди, а ліворуч — стайні й казарма для надвірної військової варти, що була тепер пяна, розуміється, як і наїзжі кварцяники. Між казармою й домом два ряди великих, розлогих лип: вони продовжувалися вглиб у темінь, і січовик догадувався, що позад дому — сад, та ще, мабуть, і не малий. Досадував, що не поцікавився за дня, а проте — Павло, мабудь знає.

Він бернувся до парубка. Той кивав пальцем одному із слуг, що, набравши порожніх дзбанів від пива, протискувався з ними поміж столами.

— Кого ти кличеш? — нахилившись до паубка, тихо спитав Крига.

— Овсія, — відповів Павло. — Він з наших міщан.

Овсій, углядівши приятеля, повернув поміж столами до нього, широко посміхаючись. Протисся нарешті.

— Здоров, Овсію, — привітався Павло.

— Здоров... З ким ти? сам?

— Та ні, — ось із приятелем, — показав Павло на Кригу.

Овсій глянув на запорожця й засміявся: видно було, що хміль уже добре розібрав слугу.

— Оце приятель, я розумію, — промовив він. — Хочби й мені такого...

— А що нам на заваді бути приятелями? — сміявся й собі січовик, підкручуючи вуси. — Я чоловік не гордий.

— Ов? — аж скрикнув з утіхи челядник; забувши, що в нього в руках і під пахвами порожні дзбани, хотів махнути руками в захваті й трохи не повпускав посуду додолу. — Ну, то будемо й удвох приятелями.

— А чому й ні? Приятелі то й приятелі. Мене звуть Іван Гуркіт, а тебе, пане-брате?

— Мене? Овсій Крутько... Ось він знає, — показав на Павла челядник.

— От і гаразд! — сказав Гуркіт - Крига. — Шкода тільки, що ти мусиш оце прислуговувати чортам отим, — кивнув він головою на жовнірів, а тоб махнули до Лейби та хіба так запилиб запрятелювання! Ще через у мене не порожній...

— До Лейби?! — обурився діткнутий на гонорі челядник. — Якого чорта? Хіба в пана старости льохи позамикано?... Стрівайте... Ходімо отуди, ближче до пекарні, де людей нема... Та я вас почастую таким медом, що ви ще й зроду не пили... (Дальше буде).

НА РІЖНІ ТЕМИ

ЗГУБИЛИ ПО ДОРОЗІ.

Один американський місячник підносить, яку велику ролю відограв клич свободи, рівности й братерства в Франції під кінець 18. століття.

Простий народ Франції в той час знаходився в страшному стані, в нужді, безправстві й кромішній темноті. Кличі свободи, рівности й братерства дали йому нову охоту до життя. Мовляв, маси пробували перевести в життя ці засади. Одначе, ці ідеали вони якось по дорозі розгубили й революція за права обернулася в вир крови й насильства.

Бувало таке в людській історії нераз іншим приміром цього явища історія революції в Росії. Ще іншим сучасні фашистівські перевороти.

ЗВІДКИ СВОБОДА, РІВНІСТЬ І БРАТЕРСТВО?

Кажуть англійські ґазети, англійців з цілої „французької революції в Віші" ніщо не вразило більше ніж те, що з „мотта" французького уряду пропав клич: Свобода, Рівність і Братерство.

Уважали цей клич за традиційний оклик та видумку французів.

Розсліди показують, що французи його не придумали. Клич свободи й рівности придумано й вживано вперше в Англії. Доперва французи з епохи королівського деспотизму в Франції, що перебували в Англії, засмакувавши англійської свободи, перенесли клич свободи й рівности до Франції. Клич братерства, кажуть, перебрано з перших віків католицизму.

БЕЗ ГОЛОСУ.

З переходом місяця вересня починають знову їсти загально устриці, згідно з правилом, що їх мається їсти в місяцях, що мають у своїм імені (по англійськи) звук „р". Та цього правила деякі смакоші не признають; вони кажуть, що устриці можна їсти ввесь рік.

Хтось там висказує жаль, що в цій справі не можна спитатися голосу самої устриці. На жаль, устриця, як риба, голосу не має.

Та чи лише риба й устриця? Чи питалися семигородських румунів італійські, німецькі й мадярські дипльомати, збираючися віддати їх у мадярську владу?

ЯК ПИСАТИ ПРО СЕБЕ?

Появляєтеся тепер багато автобіографій, себто книжок авторів про власне їх життя. Замітив з того приводу один критик, що кожний, хто пише про себе, найкраще малює себе поданням книжок, котрі він читає.

Якби таку міру приняти до інших людей, то який образ дали би про себе наші люди?

Як вийшли би люди, що цілий рік не читають більше, як пару книжок? Як вийшли би ті, що не вміють читати або ті, що вміють читати, але ніколи нічого не читають?

СВІЙ ДО СВОГО.

Писав колись американський письменник Тергюн: чим більше я пізнав людей, тим більше я волію свою собаку. Тепер американський письменник Стенлі Джовнс написав до одного місячника гумористичну статтю, в котрій признавався, що він не любить дітей. Писав, що вінволіє пацята.

Один з читачів місячника написав до редакції лист, повний обурення, у котрім каже про те, що Стенлі Джовнс воліє пацята: „Так і повинно бути, бо кожний зовсім природно воліє свое. Мистер Джовнс тому й повинен воліти свині".

СТАЛІН: ЧЕРЕЗ ОЧІ ВЕЛИКОГО МАЛЯРЯ

В одному американському місячнику помістив мексиканський маляр Дієґо Рівера нарис про вдачу Осипа Сталіна. Нарис замітний з кількох сторін: по перше, особою змальованої людини, що є нині неподільним паном близько двіісти мілонів душ. Подруге, особою письменника, бо Рівера не лише великий артист, що має широку славу не лише в Мексику, але й поза Мексиком. До того він до недавна ще зачислявся до симпатиків большевизму, а в Злучених Державах він між іншим набрався немало розголосу своїми організаціями, котрі потім усувано з публичних будинків за те, що, мовляв, вони мають у собі комуністичну пропаганду. Нині Рівера зачисляє себе не між симпатиків Сталіна, але між його противників, і то засуджених Сталіном на смерть; недавно тому, спиводу замаху на життя Троцького, Рівера заповів, що він може стати найближчою жертвою Сталінової пімсти.

Похоронник революції.

Рівера описує Сталіна визвиском похоронника революції. На оправдання цього визвиска він наводить слова „Правди", офіційного большевицького органу, що, мовляв, у Росії вбито з політичних причин понад 1 мілйон 800 тисяч людей. Крім цього внаслідок голоду, що настав внаслідок Сталінозського зарядження про ліквідацію кулаків, згинуло 5 мілйонів селян. У большевицьких тюрмах і на засланнях находиться нині в Росії коло 6 мілйонів душ, очевидно засуджених на скору смерть.

Жадоба крови.

Один з большевиків оповідав Рівері про Сталіна такий факт: Коли вони сиділи в царській тюрмі в Сибірі, один з товаришів у тій самій кімнаті вічно говорив про свою жажду пімсти проти своїх ворогів, що його засадили до тюрми. Сталін слухав цих жалів зо своєю, а коли не міг уже їх далі терпіти, прорізав собі ногу ножем і крикнув до свого товариша: „Ходи сюди, сукий сину! Пий кров і лиши мене в спокою!"

Каже Рівера, що він не знає, хто з двох був більше божевільний.

Та він не сумнівається, що Сталін є божевільний. Лишень недавно він пролляв кров своїх найближчих приятелів, як Кагановича й Жданова, як давніше він післав на смерть теж своїх приятелів, як Бухаріна.

Любов до дітей.

Останніми часами Сталін любить фотографуватися часто з дітьми, щоби в цей спосіб змальовати себе як ніжну людину.

Та власне цьому Бухаріновї росповідав один зо Сталінових приятелів таку подію: Він був на відвідинах у мешканні Сталіна. Сталінова дитина, що лежала в колисці, почала плакати. Коли вона не вгавала, Батько Народу, як Сталіна називає комуністична пропаганда, вхилився над колискою, підняв дитину вгору й, набравши повну губу диму зо своєї люльки, подув дим дитині в уста. Дитина закашлялася й перестала плакати. „Ну, бачите", сказав Батько Народу, кидаючи дитину в колиску, „проклятий дурень уже починає вчитися".

Кого там обожають.

Під верховною кермою Сталіна большевицька пропаганда нині обожає божевільного російського царя Івана Четвертого, звісного під іменем Грізного. Відвідувачів ґалєрії образів Третяковського в Москві задержують провідники туристів, котрими кермує ҐПУ, і величають Івана Грозного як великого російського патріота. Що цей цар убив жорстоко власного сина, провідники представляють як службу для злучення руських земель.

У подібний спосіб величають ці провідники теж жорстокого й божевільного царя Петра Першого, котрого теж величають Великим і цивілізатором Росії. Цей цар у приступі жорстокого нападу казав замучити на смерть власного сина.

Каже Рівера, що вчас його побуту в Москві, по московських кабаках волочився син Сталіна. Він мав ходити до школи, але волів замісць книжки білярд і пиво. Мимоходом він говорив зле про свого батька. По якімсь часі синок Сталіна пропав. Ніхто не важився й писнути про те, що сталося зо сином Батька Пролетаріяту...

Сталін і жінки.

Не дивлячися на те, що жорстокість Сталіна загально відома в цілій Росії, багато жінок за ним пропадає. Їх видно приманює жорстокість. Сталін має багато дівчат, а жениться не з любови, а для політичних впливів з товаришками, які мають забагато впливу, щоби їх можна покинути. Сталін боїться жінок більше, ніж чоловіків.

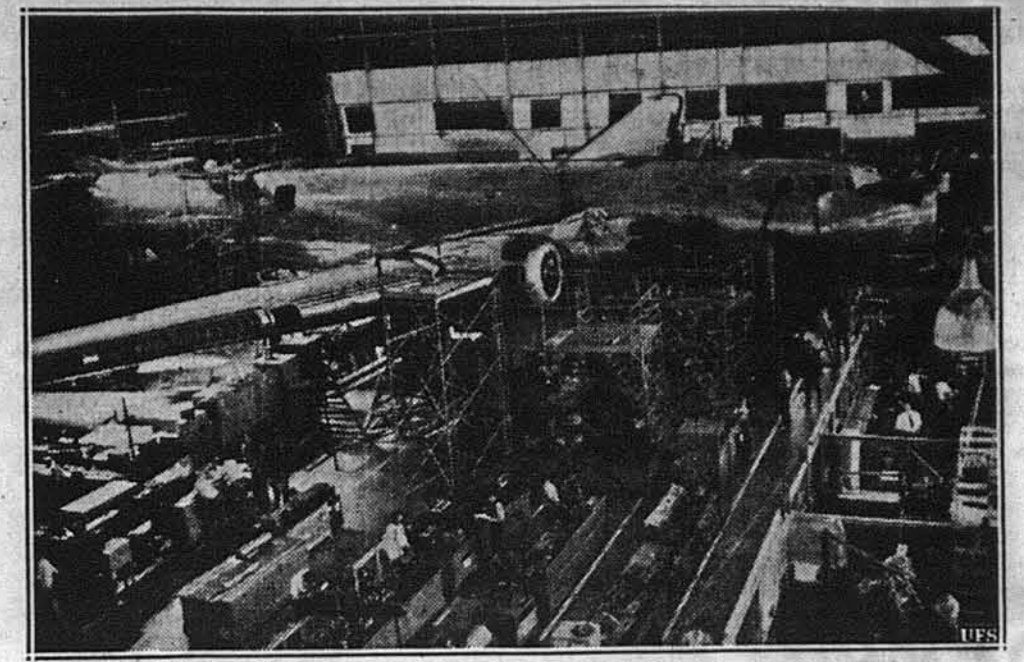
Візита в Кремлині

Рівера описує свою візиту в Сталіна як незабутню подію його життя. Та незабутня ця сцена не тим, що він набрався почуття величини людини, а якраз тим, що він набрався почуття низькости людини, дрібничковости, кепсько прикритих позою на велику людину.

Гостей до Сталіна привозили спеціяльні авта політичної поліції. Цілу візиту построєно так, щоби відвідувачі мали враження стрічі з Великим Духом. Відвідувачам заборонено курити, але Сталін їх розгрішує: „Можете курити, скільки хочете". Він каже їм подати смачні „сендвичі" і чай, а потім говорить до гостей предовженну три-годинну промову, в котрій нема й сліду ніякої величини, а є лише скриті натяки на жорстоку пімсту особистим ворогам бесідника.

Як справжній маляр Рівера прирівнює вигляд голови Сталіна до великого „пінатса". Справжній похоронник революції...

Майже вся ісляндська водна сила, яку обчисляють на 2,500,000 кінської сили, полишається іще не під людською контролею.

НАЙБІЛЬША ВОЄННА ПТИЦЯ. — Осьтуг бачимо найбільший бомбовіз. Його викінчують у фабриці Доглеса в Санта Моніка, Каліфорнія. Велит-літак високий на три поверхи, має крила розпростерті на 210 стіп, може перелетіти з Каліфорнії в Европу й назад.

Дмитро Горбач.

ВИБУХОВІ РЕЧОВИНИ

Вибухові речовини є в сучасну добу одним із найголовніших витворів хемічного промислу. Виробляють їх і приватні і державні підприємства, а річне виробництво тих речовин у цілому світі вже за світової війни досягло 2,000.000 тон.

Вибуховою речовиною називаємо таку хемічну сполуку або суміш, котра, підо впливом дуже слабого зокільного струсу, чи удару, чи невеликої кількости тепла замінюється з користю на тривкіші складники. При цьому твориться газ і визволяється тепло. Ось, н. пр., хльорак азоту, або азот-хльорид розпадається вже тільки від дотику на два гази, з яких він складається, — на азот і хльор, причому на 1 кг. цієї речовини визволяється 320 кальорій (одиниць) тепла. Тепло, що твориться при вибуху, розгріває газ, котрий від того розпрузується, натискає з великою силою і, як знаємо, н. пр., з кріса або гармати викидає кулю та надає їй велику скорість.

Та не всі вибухові речовини мають однакову „силу". Коли взяти однакова на вагу кількість вибухових речовин і умістити їх в однакою грубостінні, зокрема для тих дослідів зроблені з олива посудини, то можна переконатися після вибуху, що нутро тих посудин буде побільшене ріжно, залежно від сили речовини.

Від чогож залежить сила, або, як з латинська кажемо, „ефект" вибуху? По перше від кількости тепла й газів, що виділюються підчас вибуху. По друге від того, з якою скорістю наступає розпад вибухової речовини. Отож, щоб відбувся вибух, повинен при розпаді речовини виділюватись газ, і повинно витворюватися тепло; але коли розпад цей повільний, то хоч і дуже багато буде витворюватися тепла та газів, то сила (ефект) вибуху може бути невелика. Колиж розпад пробігає скоро, то сила вибуху велика. Чим скоріше розпадається вибухова речовина — тим сильніший ефект вибуху.

Відповідно до того, до чого їх уживати, вибухові речовини ділимо на три громади: розбивні, стрільні і запальні.

Розбивні речовини „найсильніші" — вони вибухають у найкоротшому часі. Використовують їх передусім у гірництві. Для стрільних цілей вони зовсім не судні, бо тоді витворюється раптово великий тиск газів, і газ розбиває, розсаджує стіни кріса чи гармати, ще заки встигне надати рух кулі. Чим куля тяжча, тим повільніше повинен спалюватися порох і енерґія спалювання повинна кінчитись щойно з хвилею, коли куля буде вилітати з дула. Запальні речовини служать тільки до запалення, або сильного струсу вибухової речовини, самі мусять дуже легко запалюватись і вибухати з великою силою від слабого удару.

*

Найдавніше знана вибухова речовина це т. зв. чорний стрільний порох. Є це мішанина салітри, вуглю та сірки. Цю вибухову мішанину винайшли в Китаю вже 1600 років тому. Від китайців навчилися робити порох араби, а від них і деякі европейські народи. А для військових цілей у сучасному значінні його не вміли використовувати, а вживали тільки для підпалів будівель та кораблів. Десь коло 1300. року Бертольд Нігер, чернець у фрайбурському манастирі в Німеччині, змішав салітру, вуголь та сірку в посуді, прикрив їх каменем, а що саме вечоріло, почав кресати вогонь, щоб засвітити світло. Одна іскра впала до посуду й запалила порох. Повстав вибух, при чому камінь, котрим прикрив Бертольд свою мішанину, підлетів високо догори. Цей випадок зацікавив ченця, він повторив кілька разів досвід і переконався, що винахід цей можна використати до розбивання ворожих твердинь. Перші гармати, котрі зроблено на цій засаді, викидали кулі-каміння. Де далі в Европі все більше удосконалювали стрільну зброю, і незабаром через неї европейці поробилися панами більшої частини земної кулі.

Той чорний порох, що його вживають останніми часами, складається з 75% салітри, 15% дрібного мягкого вуглю з вільхи, або тополі, та 10% сірки. Суміш цих трьох речовин іще властиво не є порохом — її називають пороховою мучкою. Вона не судна до стрільництва, бо дуже вже поволі спалюється. Щоб цьому зарадити, спресовують цю мучку, одержують тоненькі бляшки, їх підшліфовують, і щойно тоді одержують ужитковий порох.

Від початку XVIII. в. були спроби заступити в чорному поросі салітру т. зв. сіллю Бертолета. Та незабаром це закинули, бо виявилося, що суміші тієї солі з вуглем і сіркою дуже небезпечна, може цілком несподівано вибухнути. Правда, часом уживають її як вибухового тіла, мішаючи її з нітровими сполуками й оліем, н. пр., рециновим, так що частинки сієї солі не можуть стрітись одна о другу. Ці мішанини звуться „чеддіти", їх уживають у гірництві. У війні вживали таких мішанин до летючих бомб, ручних гранатів та мін.

Передвісником нової доби в техніці вибухових речовин є Собреро, що 1846. р. винайшов нітрогліцерину. Одержуємо нітрогліцерину впливом т. зв. „нітрівної мішанини", що складається з нітратової й сульфатової кислини (сконцентрованих і хемічно чистих), на гліцерину. При виробі треба на 100 кг. гліцерини 280 кг. нітратової кислини і 320 кг. сульфатової кислини. До великої посудини вливаємо мішанини кислин, а потім додаємо малими кількостями гліцерину. Коли твориться нітрогліцерина, виділюється багато тепла, тимто треба вважати, щоб температура не була вища від 30° Ц., бо власне в цій уже температурі починають виділюватися брунатні гази, що заповідають вибух. А щоб нітрогліцерина творилася рівномірно, треба ввесь час добре мішати речовини. У фабриках роблять це звичайно з допомогою повітря, пропускаючи його здолу посудини через рурки. Коли нітрогліцерина готова, відділюємо її (це можна легко зробити, бо вона, як гліцерина, значно легша від кислини і плаває зверху), промиваємо водою й нарешті сушимо. Тоді — нітрогліцерина готова.

*

Нітрогліцерина — олій безбарвний або жовтий. Це одна з найсильніших вибухових речовин. Та в техніці її не вживають, бо вона занадто вразлива — вибухає вже від слабого струсу, і то з величезною силою. Зате мішанин нітрогліцерини з іншими речовинами вживають дуже часто — вони творять переважну частину розбивних сполук.

Першу суміш нітрогліцерини з іншою речовиною винайшов 1867. р. відомий норвезький інжинір Альфред Нобель (1833 — 1896), назвавши її динамітом. Цей винахід був переломовою добою в техніці вибухових речовин. Від того року вибухові речовини набирають дуже великої ваги. З їх допомогою прокладають шляхи в гірських місцевостях, роблять тунелі, розбивають грубезні верстви вуглю, роблять канали й т. д. Від того року починається надзвичайно скорий розвиток цієї ділянки хемічної техніки.

Нобель помітив, що кремнисткова земля може втягнути в себе потрійну на вагу кількість нітрогліцерини, та що ця мішанина є безпечна, що можна її спокійно перевозити, довший час переховувати. А проте, коли її відповідно запалити, вона вибухає з дуже великою силою, куди більшою від чорного пороху. Ця мішанина й є кремянковий динаміт, що мав таке велике значіння в історії людства. Пізніше винахід свій Нобель удосконалював і зробив іще кілька ріжних родів динаміту. Найсильніша вибухова речовина, що її він видумав, є — розбивна желятина, що складається з нітрогліцерини (90%) та кольодієвої бавовни (10%). Кольодієва бавовна є вже сама для себе вибуховою речовиною. Вона до 10% розпускається в нітрогліцерині, творячи желятинову прозору рідину, яка, остигаючи, твердне. Розбивна желятина дуже мало вразлива, правда, вона навіть сильного удару не вибухає, зате коли коло неї вибухне сильний запалювач, н. пр., з громовини меркурію (гремучої ртуті), вона торощить усе навкруги з неймовірною силою. Є це найсильніша досі вибухова речовина.

Може дехто з читачів здивується, що ми „бавовну" згадуємо між вибуховими речовинами. А проте власне вона є тепер одною з найголовніших сировин цього промислу. Звичайну бавовну, з якої, н. пр., є наші сорочки, заміняють на стрільну так, що задають її згаданою вже „нітрівною мішаниною": від того вона змінює свій хемічний склад і робиться вибуховою. Кольодієва бавовна це одна з відмін стрільної бавовни.

*

Із згаданих досі вибухових речовин, тільки чорний порох годиться для стрільництва. Всі інші занадто „сильні", вони є розбивними речовинами. З другого боку, вже навіть у XVIII. ст. чорний порох не міг задоволнити військових потреб, він був дуже слабий. Тимто хеміки здавна шукали якоїсь іншої відповіднішої речовини, й нарешті у 1886. році Віяль винайшов т. зв. бездимний порох, сильніший від чорного і водночас не розбивний, так що його зовсім добре можна вживати до крісів та гармат. Бездимний порох приладжують так, що розпускають стрільничу бавовну в мішанині алькоголю з етером на галяретовату (як — дриглі) масу, котру вальцюють, розтинають на стрічки, звивають у рурки й т. п. Таким способом одержуємо порох „бляшковий", „кістковий" або „рурковий".

*

Є дуже багато інших вибухових речовин, та способи, як їх одержувати, переважно значно складніші, ніж ті, що ми їх згадували — тимто не будемо на них спинятися. Хіба ще це кілька слів про запалювачі, котрих уживають до того, щоб довести до вибуху такі речовини. Спершу відомі були кремянові запалювачі. Але вже 130 літ тому їх заступили — запалювачі хемічні. Спершу була це мішанина соли Бертольта і стібій-III-сульфіду. Від 1830. р. почали до неї доавати громовини меркурію, меленого скла та гуми. Ці суміші дуже вразливі, вибухають від слабого розмірно струсу з великою силою. Із згаданих запальних речовин дуже цікава — громовина меркурію, яку винайшов 1799. р. Говард; і досі одержуємо її, вживаючи старого способу — впливом алькоголю й нітратової кислини на меркурій-нітрат. Громовина мекурію творить безбарвні кристали. Поки вони мокрі, то зовсім не вразливі; зате сухі — вибухають з великою силою від слабого удару.

Останніми часами почали користуватися, замісць громовинною меркурію, значно дешевшою сполукою так званого азиду олива. Ця речовина ще вразливіша, ніж громовина меркурію, алеж виробництво її дуже небезпечне, бо азид олива вибухає й мокрий.

Крім того, запалюють часом вибухові речовини електричною іскрою, або запаловим мотузом. Таких способів уживають передусім у гірництві, коли висаджують великі скали або розпорошують цінні поклади.

Зложжя вугілля в Манджурії обчисляють на більше як 4,800,000,000 тон, а її зложжя заліза на більше як 800,000,000 тон.

ВОСЬМИЙ КОНҐРЕС ЛІҐИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ПІВН. АМЕРИКИ

(Продовження зо стор. 1-шої)

Потім наступили пописи танців, під проводом п. Михайла Германа. В танцях брали участь сім клюбів танцюристів, із своїми провідниками: В. Римкою, М. Гирою, Н. Томчуком, Г. Стельмачуком і І. Заблоцьким. Всі танці влучно і цікаво пояснював п. М. Герман. Танці були виконані захопливо і викликували часті й рясні оплески публики. До танців приґравала справно орхестра п. Й. Снігура.

Хорові точки виконали два хори. Молодечий Хор із Ню Йорку і Ню Джерзі, під проводом п. Степана Марусевича, осягнув своїм виконанням новий рівень своєї мистецької вартости. Хор був добре зрівноважений, добре підготований і виконував свої точки з чуттям, викликуючи серед публики невгомонні оплески. Добре справився зо своїми точками чоловічий хор з Філядельфії, під кермою свого динамічного диригента п. С. Савчака. Хори виконували пісні таких композиторів: Лисенка—Кошиця, Стеценка, Ревуцького, Степового, Давидовича, Леонтовича, Ступницького і Гайворонського. Найбільше творів було М. Гайворонського, серед них найновіші композиції, які вказували на новий, досконаліший ступінь мистецької творчости цього, улюбленого серед нашої суспільности композитора. Йому публика справила теплу овацію.

П. Михайло Пізнак, минулорічний голова Ліґи, виголосив святочний реферат, в якім заявив, що американці українського походження є стовідсотково льояльними громадянами і все такими були, а негідні калюмінії, які кидають певні кола на неї, мовляв, вона звязана з якимись чужими „ізмами", є злобними і безпідставними видумками. Бесідник підкреслив, що американські українці з особливо великою приємністю виконують свою програму на тім місці, де минулого року стояв совєтський павільон. Бо саме Совєти минулого року робили стільки старань, щоб не допустити до влаштовання української чисто культурної програми на Світовій Виставі. А тепер Совєти забрались, а ми остали і знову можемо свобідно виявляти наші культурні здобутки.

Солістки і солісти, панна Марія Полиняк, панна Анна Тростянецька, і Михайло Мельник, виконали ряд українських пісень і арій з чужих опер. Панна Тростянецька вже добре відома нюйорській публиці. Та треба зазначити, що кожна її концертова поява є кращою від попередньої. Вона робить великі поступи в співі. Цей раз вона справді чарувала приявних. Талановита співачка панна М. Полиняк є менше відома, але відразу захопила публику своїм милим голосом і мистецьким виконанням. Рівнож щиро публика витала і спів п. Мельника. Солістам акомпаніювала на бенкеті і на Світовій Виставі, панна Віра Стеткевич.

Здається, що перше місце в тій програмі треба віддати показові українських костюмів, під зарядом пані Марії Герман. Модельки, одягнені в українські костюми з ріжних частин України, виходили на сцену, а пані Герман давала до них пояснення, перемішуючи доклад з гумористичними заввагами. Серед костюмів знаходились і модерні одяги, але скроєні під впливом українського народнього мистецтва. Костюми належали до таких пань: М. Герман, Степанія Галичин, М. Ревюк, Марія Білик, Анна Мусук, Люба Козачок і до Союзу Українок.

Накінець директор Америкен Камен, п. Ендерзон, подякував Лізі Української Молоді та сказав, що хоч Америкен Камен вже здобула собі імя добрими виставами, то за цілий час її існування ця українська вистава була найкращою зо всіх. Навіть, колиб за цілий час було виставлено лиш цю одну українську програму, Америкен Камен виправдалаб своє створення, говорив він.

ВИСТАВИ В ГОТЕЛІ.

Цілий час зїзду в двох обширних кімнатах готелю були влаштовані дві гарні вистави українського мистецтва. Одна вистава була влаштована заходами Ліґи, під проводом спеціяльного комітету, з панною М. Милянович на чолі. Друга вистава була влаштована панею С. Галичин. Обі вистави були надзвичайно добре влаштовані. Вистава пані Галичин вбільшості складалась із українських народніх костюмів і з ляльок; останні належали до пані Данилович. Вистава влаштована панною Милянович і її помічницями — Ольгою Дмитрів та Теклею Перхун — скаладалась з ріжних творів індивідуальних мистців: А. Архипенка, І. Кучмака, Е. Лисака, Н. Брицького, Н. Бервінчака, М. Сухорського, С. Слободяна, П. Захарчука, І. Росоловича.

ЗАКІНЧЕННЯ.

В понеділок наступило продовження Конґресу Ліґи Молоді. Урядники здавали звіти. Обширний звіт про діяльність Ліґи зложив п. М. Пізнак, уступаючий голова, вказуючи на ті труднощі, серед яких преходилось працювати урядові. Його звіт, як і звіти інших урядників, принято без дискусій. Уступаючий уряд дістав вотум довіря.

Тепер приступлено до вибору нового уряду. Уступаючий предсідник заявив, що не хоче кандидувати. До нового уряду ввійшли: Іван Робертс, предсідник; Честер Монастирський, заступник предсідника; панна Гелен Слободян, заступниця предсідника; Г. Ковадло, фін. секретар; М. Прилуцький, рек. секретар; панна Анна Марусевич, переписна секретарка; І. Лисогір, скарбник. Радні: С. Шумейко, М. Пізнак, С. Ярема, І. Романишин, І. Козбин.

Після вибору новий предсідник переняв урядування і наради продовжились. П. Роман Лапіка виголосив реферат на тему: Наклепи на український визвольний рух. В докладі бесідник порушив ці злобні наклепи, які з ріжних сторін появляються нині на українські визвольні змагання та на ріжні українські орґанізації. Деякі кола й особи стараються ввесь український визвольний рух представити як якусь чужу, зокрема націстичну інтригу. Багато помагають їм в цьому свої власні люди і видавництва. По відчиті вивязалась широка дискусія і приявні стверджували, що дійсно, під впливом цеї злобної пропаґанди родовиті американці починають дивитись на всіх українців, як на „націстів". Як докази цього приявні наводили ріжні заголовки, брошури і статті з ріжних ґазет. Делеґати ствердили, що ці закиди походять головно з комуністичних або „комунізуючих" джерел. По дискусії на внесок п. Р. Лапіки, ухвалено резолюцію, якою таврується всі ті видання, які поголовно осуджують українських американців як „націстів", чи „фашистів". Також ухвалено резолюцію, що таврує поступовання великих американських ґазет, які ні словечком не згадали чисто культурної української програми на Світовій Виставі, та які постійно іґнорують подібні цього роду вистави. І. Романишин дав доклад на тему: „Тренд" і публікації Ліґи. В нім подав декілька практичних порад, в який спосіб вдержати офіційний орґан Ліґи. По вичерпанні нарад, закінчено зїзд американським і українським гимном.

НА ВАРТІ. — Канадійські вояки стоять на сторожі дороги в Ісляндії проти налету націстів. Данський острів окупувала Велика Британія після того, як Німеччина заняла Данію. Це один з перших образків, що вказують на британійську окупацію.

ЧИ ВИ ДУМАЄТЕ ПЕРЕПРОВАДЖУВАТИСЯ НА ІНШЕ МЕШКАННЯ?

Якщо думаєте змінити свою адресу, просимо повідомити нас наперед, коли почнете жити на новій адресі, щоб ви не втратили якого числа ґазети, котре може мати щось цікаве або важне для вас або вашої родини. Просимо не ждати до останньої хвилі. Просимо не переказувати нічого почтареві. Найкраще виповнити оцей блянкет, подаючи доконче стару й нову адресу та число відділу, якщо ви є членом У. Н. Союзу, та вислати це в листі до адміністрації „Свободи".

Число відділу ____________________

Імя й назвище ____________________

Стара адреса ____________________

Нова адреса ____________________

Почта ____________________

НАЦІСТИ ПРОТИ СЛОВЯН

БЕРЛІН. — Націстична ґазета „Ноєс Фольк" взиває німців, що тепер перебувають у ріжних краях, щоб заховати „расову чистоту". Кажеться їм занехати товариство інших національностей, особливо словян, бо „інтимні зносини" з людьми „нижчої раси" є „прогріхом супроти німецького народу".

БАТЬКІВЩИНА, РОДИНА, ПРАЦЯ

ВІШІ. — Отсе є те, на що тепер будуть звертати найбільшу увагу в Франції, між іншим також і в школах. І вчити дітей, що їм прейдеться ще більше терпіти, щоб відбудувати Францію, джерело їхньої сили. Діти приобіцюють терпіти і працювати, тяжко працювати для Батьківщини...

„АПРОБОВАНЕ" МОЛОКО

НЮ ЙОРК. — Від непамятних часів завівся звичай в американських містах продавати у пляшках подвійне молоко: одно так зване „Ґрейд А", друге „Ґрейд Б". Кожен „ґрейд" мав іншу ціну. Тепер Рада Здоровля м. Ню Йорку завела молоко лиш одної якости, називаючи його „апробованим" („апрувд"). Великі молочні компанії вже розвозять це молко по крамницях, установивши ціну таку, по якій продавано досі молоко „Ґрейд Б".

ҐАЗОВЕ ПІДПРИЄМСТВО ПОКІНЧИЛО СВОЄ ІСНУВАННЯ

ҐЛЮСТЕР СИТІ (Ню Джерзі). — Компанія Велсбах, що 45 літ постачала ґазове світло для мешканців, покінчила своє існування, бо не могла видержати конкуренції з електричним підприємством. Колись ця ґазова компанія давала заняття 2,000 робітникам. При кінці працювало в ній лише 200 людей, але й ті діставали повідомлення, що підприємство не потребує більше їх услуг.

ПОЖЕЖА НА 77 ПОВЕРСІ

НЮ ЙОРК. — У відомім будинку Крайзлера при Лексінґтон евні й 42 вулиці вибухла пожежа на 77 поверсі. Дим почав бухати з вікон, тисячі людей приглядалися. Пожежна сторожа не має таких драбин, щоб можна приставити до вікон на 77 поверсі. Але поїхали вгору звичайними „елевейторами" й переконалися, що там почало тліти сміття в збірнику. Вогонь легко погашено.

НОВІТНІЙ САМАРИТАНИН

ПИТСБУРҐ. (Пенсилвенія). — Джордж МекКлелен має ідеал життя. Він через 15 літ рятує добровільно життя від наглих випадків. Досі він врятував 629 осіб і заслужив собі на призвище „Спасаючий життя Ґос". Він біжить на місце пожеж, вибуху в копальнях та на місце інших живловних нещасть. Давніше він був пожежним сторожем.

ТЮТЮН БЕЗ НІКОТИНИ

ЛЕКСІНҐТОН (Кентокі). — Плянтаторам тютюну вдалось шляхом схрещення ростин виплекати такий тютюн, який має цілковито смак старого тютюну, але майже не має цілком нікотини. А саме нікотина в тютюні є тим трійливим чинником, що шкодить здоровлю. Старий тютюн має від двох, до 7 відсотків нікотини. Новий тютюн має лиш дві десятих одного відсотка.

МОРСЬКА ГЛИБИНА, ЩО МАЄ 9 КІЛЬОМЕТРІВ

Департамент воєнної маринарки Злучених Держав оголосив недавно звт з помірів, переводжених через довший час на покладі кружляка „Милвокі", котрий в тій ціли перебував на Атлянтійськім океані.

Ті поміри мають служити до усталення, в котрім місци зґаданий океан є найглибший. Ті поміри довели до відкриття місця, де глибокість океану виносить аж 8,740 метрів.

Це місце положене є віддалі близько 100 кільометрів від Енґано, на схід від острова Еспанола.

Як бачимо, то глибина в тім місци Атлянтику виносить близько 9 кільометрів.

ВСТУПАЙТЕ ҐРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ.

ТАРЗАН, ч. 95. Вартівник збудився!

„Чому ти не хочеш привести войовників" — запитав Тарзан. — „Тому, що Кейдо самий тебе освободить" — сміючись відповів Кейдо.

Врадуваний своєю ролею освободителя могутнього Тарзана, Кейдо звільнив Тарзанову руку.

Тоді саме пробудився Говко!

„Кейдо!" — крикнув він. — „Тікай, бо я тебе вбю!"